

MULJEID MOZARTI AASTA AVAKONTSERTIDEST

KERRI KOTTA

Eesti muusikaelu olulisteks aktsentideks on viimasel ajal kujunemas mitmesugused tähtpäevad. Kui möödunud aasta muusikaelu tooniandvateks heliloojateks olid tänu oma juubelitele eelkõige kaks eesti muusikaklassikut – Eduard Tubin ja Arvo Pärt –, siis käesoleva aasta alguse kontserdikavade keskseks heliloojaks on kujunenud samal põhjusel Wolfgang Amadeus Mozart.

Mozarti 35 eluaastat langesid muusikaloo seisukohalt olulisele ajale. Kaheksateistkümnenda sajandi teist poolt võib pidada veelahkmeks, mis lahutab traditsioonilist heliloojatüüpi modernsest. Traditsioonilise ja modernse heliloojatüübi erinevuseks saab pidada eelkõige kunstniku hoiakut oma loometöö suhtes. Pisut lihtsustades võib öelda, et kui traditsioonilisele heliloojatüübile seisneb muusika väärtus eelkõige selle meisterlikus teostuses, siis modernsele heliloojatüübile pigem selle originaalsuses.

Mozarti puhul võib täheldada mõlemale eespool mainitud heliloojatüübile omaseid jooni. Kui tema varasem looming, milles mänguliselt sünteetatakse tolle aja erinevaid stiililisi suundumusi (rokoko ehk galantne stiil ja *Sturm und Drang*), ei näi veel nii teadlikult pretendeerivat kordumatusele ja erakordsuse-

le, siis hilisemal ajal näib helilooja loomeprotsessi saatvat üha süvenev kaalutlemine. Kuigi see ei mõjuta (erinevalt hilisemast Beethovenist) tema produktiivsust, toob see helilooja muusikasse ikkagi kaasa teatava vaevalt aimatava „raskuse ja kaalukuse vaimu“, atmosfääri, mis on pigem omane XIX sajandi muusikale. Jaanuaris kõlanud Mozarti teoste suurepärased ettekanded pakkusid taas võimaluse mõtiskleda helilooja elu viimase aastakümne loomingus aset leidnud paradigmaatiliste muutuste üle.

Eelöeldut silmas pidades oli hea, et Mozarti aasta avalöögina kõlas just tema **Reekviem**, mis kanti ette 13. jaanuaril Tallinna Metodisti kirikus. Mozarti küpsele vokaalsümfoonilisele stiilile iseloomulikult ühineb siin barokne reetoorika klassitsistlikult selge kõlamaailmaga. Seda teost võib vaadelda helilooja erinevate loominguliste taotluste ühe kontsentreerituima väljendusena, millega kõike järgnevatel Mozarti kontsertidel kuulutat oli võimalik suhestada ja võrrelda. Reekviemi näol oli tegu kahtlemata aasta alguse ühe parema Mozarti esitusega. **Tõnu Kaljuste, Eesti Filharmonia Kammerkoori ja Tallinna Kammerorkestri** tõlgenduses avanes Mozarti tähtteos mitmekülgsena: kuigi esituse domineerivaks pooleks oli dra-

maatilisus ja efektsus, ei puudunud selles ka kontemplatiivne ja lüüriline aspekt. Teose keerukas faktuur mõjus kuulamisel reljeefsena ja oskuslikult diferentseerituna. Solistid moodustasid nii üksteise kui ka orkestriga tasakaalustatud ansambli.

Mozarti muusika jääb ilmselt ka tulevikus pakkuma kuulajale üllatavaid kohtumisi. Üks selline muusikaline kohtumine leidis aset 14. jaanuaril Estonia kontserdisaalis toimunud kontserdil, kus kõlas helilooja Keelpillikvartett nr 14 G-duur, esitajaks maailmakuulus **Juilliardi keelpillikvartett** (Juilliard String Quartet). See teos, mis koos viie sellele järgneva kvartetiga on pühendatud Joseph Haydnile, on kirjutatud teadlikult muusikaliselt haritumat ja asjatundlikumat publikut silmas pidades. Mozartile ei ole siin veel iseloomulik rõhutatud ja iseteadlik distantseerumine kõigest muusikaliselt konventsionaalsest, nagu hiljem on omane juba väljakujunenud modernele heliloojatüübile. Kuid selle teose puhul võib helilooja soovi arendada muusikalisi ideid rõhutatult ebaharilikult tajuda küll – pööratagu tähelepanu kas või käsitletava teose aeglase osa peateemale. Kui paljudes Mozarti teostes tasakaalustavad konventsionaalsemad vormiosad sageli muusikaliselt originaalsemaid ja keerukamaid löike, andes kuulajale võimaluse viimastest justkui puhata, siis see kvartett nõuab enda sügavamaks mõistmiseks kuulaja pidevat ja jagamata tähelepanu.

Juilliardi kvartetist räägitakse tavaliselt ülivõrdes. Ja selleks on ka põhjust, kui pidada silmas kollektiivi panust kvartetimuusika arengusse juba rohkem kui viiekümne aasta jooksul. Kvartetile on omane teatav iseloomulik kõla, mille kirjeldamiseks sobiksid epiteetid „peen“, „läbipaistev“ ja „rafineeritud“, kõigele sellele lisandub ka filigraanne mängutehnika. Nimetatud epiteete ka-

sutatakse sageli ka Mozarti muusikast rääkides. Ja just Mozarti teosega näis kvartett ka sisuliselt kõige paremini haakuvat. Esitamata etteheiteid samal kontserdil kõlanud Šostakovitši ja Beethoveni (samuti neljateistkümnendate) keelpillikvartetide perfektsel tehnilisel teostusele, näis nende esitus sisulises mõttes libisevat siiski liialt mööda muusika pealispinda; vähemalt allakirjutanu mulje põhjal siin muusikalist draamat ei sündinud.

Andres Mustonenist (viul), **Kristel Eerojast** (viul), **Ivo Sillamaast** (orel) ja **Imre Eenmaast** (kontrabass) moodustatud ansambel, millele vajadusel lisati ka oboed, trompetid ja timpanid, esitas 20. jaanuaril Niguliste Antoniuse kabelis enamiku Mozarti kirikusonaatidest, mis tundusid helilooja juubelile pühendatud kontsertidel kuulatud teostest stiiliselt kõige klassitsistlikumad. Kuigi nimetatud žanr pärineb barokist, ei ole klassitsistliku ajastu kirikusonaadil oma baroki eelkäijaga esmapilgul väga palju ühist – tõsisema atmosfääriga mitmeosaliste teoste asemel kõlas rida säravaid üheosalisi sonaat-*allegro*'sid. Juba alguses üllatas kuulajat teoste orkestraalne kõla, mis viis mõtted pigem sümfooniade aligusosade või avamängude kui kammermuusika peale. Teoste esituses oli ka paras annus efektset kontsertlikkust ja hoolimata sellest, et mingil hetkel muutus Andres Mustoneni hoog ja rähklemine pisut üheplaaniiseks ja väsitavaks (oodanuks rohkem *piano* erinevaid varjundeid), jäi üldmulje kogu üritusest väga hea.

Fraseerimise ja detailitundlikkuse tiptaset võis kuulda 26. jaanuaril Estonia kontserdisaalis aset leidnud **Valgustusajastu orkestri** (Orchestra of the Enlightenment) kontserdil (dirigent **Robin Ticciati**). Emotsionaalselt kulges kontsert tõusvas joones: kui kontserdi avateose, Mozarti Sümfoonia nr 15 G-duur KV 124 esitus oli võrdlemisi hillitsetud,

JUILLIARD STRING QUARTET

©Clemens Kalischer

siis kontserdi lõpetanud Sümfoonia A-duur KV 201 energiast pulbitsev finaal algas tõesti nii, nagu oleks šampanjapudelil kork pealt lennanud. Orkestri emotsionaalset hoiakut täpselt tajudes kviteeris algul võrdlemisi äraootav, kuid lõpus üles soojenenud publik kollektiivi pika ja tänuliku aplausiga.

Tänu orkestri kõrgele tasemele ja valdavalt perfektsele mängule võimendusid ilmselt ka tugevamini kui tavaliselt mõningad teoste ettekandel esinenud puudused. Üks neist oli seotud ajastutruude pillide kõlajõuga: Estonia kontserdisaal oli ruumina ilmselgelt liiga suur orkestri dünaamilise skaala

kõigi nüansside reljeefseks väljajoonistumiseks. Ruumi suuruselt tingitud kõla vähene kandvus kujunes peamiseks probleemiks ka Mozarti Kontserdi flöödile ja orkestrile nr 2 D-duur KV 314 esitusel, kus ilmselt paljud interpretatsioonilised kavatsused ei pääsenud lihtsalt mõjule – solisti **Rachel Browni** sissepoole pööratud artistlikkuse haakumatus kontserdisaali mõõtmatega ning vajadus intiimsema kontakti järele publikuga näis olevat ilmne. Kaheksateistkümnenda sajandi flööti on kõlavärvilt juba iseenesest suhteliselt vähe varieeruv, suurem ruum neutraliseerib selle tämbrit aga veelgi.

Teiseks võib välja tuua teose vormi kujundamisega seonduvaid probleeme. Rõhudes detaili perfektsele väljajoonistamisele, jäi mõnikord kannatajaks teose tervikvorm. Tugevamalt oli see tunda A-duur-sümfoonia teises osas, kus igas lõigus vahelduv tempo jättis sellest harali mulje, ja teoses *Adagio* ja fuuga c-moll KV 546, kus dirigent ei suutnud täielikult kontrollida vaba fantaasiaga sarnaneva algusosa vormi, mistõttu see ei mõjunud niivõrd dramaatilise, kuivõrd maneristlikuna. Kohati võis tajuda ka teatavat ebakõla keelpillide ja puhkpillide vahel, mis oli peamiselt tingitud häälestuslikest probleemidest. Siiski ei kahjustanud see kontserdist saadud positiivset üldmuljet.

Kompaktse mulje jättis ka 27. jaanuaril Estonia kontserdisaalis toimunud festivali „Mozart 250“ lõppkontsert, kus astusid üles **Kalle Randalu, Eesti Filharmoonia Kammerkoor** ja **Eesti Riiklik Sümfooniaorkester** dirigent **Paul Hillieri** käe all. Kuulates Kalle Randalu esituses Mozarti Klaverikontserti d-moll KV 466, üllatas taas pianisti võime noote „välja kuulata“ nii, et see ei mõju pretensioonikalt. Kohati kujunes probleemiks orkestri ja klaveri vastastikune koordineerimine, mis oli tingitud ilmselt sellest, et dirigent ei olnud pianistile alati

piisavalt paindlik partner (teise osa alguse orkestri sisseastumised jäid näiteks alati pisut hiljaks, hoolimata sellest, et pianist need tegelikult oma mänguga hästi ette valmistas). Paul Hillieri tugevust eelkõige kooriga töötamisel võib näha ka sellest, et kontserdi teises pooles, kus ettekandele tuli Mozarti „Kroonimismissa“ C-duur KV 317, sellist probleemi ei esinenud. Siin tuleb tunnustada dirigendi võimet vormida üsna erineva karakteriga lõikudest koosnev teos reljeefseks ja kompaktseks. Esiletõstmist väärrib ka väga hea solistide ansambel, eelkõige sopran **Kaia Urb**, kellel lasus teose ettekandmisel suurim koormus.

Kontsertidel kuuldu põhjal saab öelda, et Mozarti aasta juhatati meie muusikaelus sisse igati väärilt: publikul oli taas võimalik kuulata ühe geniaalsemaks peetud helilooja loomingut nii meie enda kui ka välismaiste tipp-interpreetide esituses. Kontsertidelt saadud mulje kinnitas veel kord seda, kui erinevalt ja ometi võrdselt veenvalt on oma olemuselt alati äratuntavaks jäävat Mozarti muusikat võimalik esitada. See annab tunnistust helilooja muusika elujõust, mis ei ole vähenenud ka XXI sajandil.